

**Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΙΚΑΣΗ ΑΞΙΩΣΕΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ**

Σίμος Σιώτος
Απόφοιτος Νομικής ΔΠΘ

Διάγραμμα

Εισαγωγή

Η θέση του άρθρου 5 παρ. 2 στο δικαιοδοτικό σύστημα του Καν.Βρ. I

Έννοια υποχρέωσης διατροφής

Έννοια Δικαιούχου διατροφής

Ειδικά θέματα:

- Μεταρρυθμιστική αγωγή*
- Αναγωγικές αξιώσεις διατροφής*
- Υποχρέωση διατροφής που πηγάζει από σύμβαση*

Η έννοια της συνήθους διαμονής

Διεθνής δικαιοδοσία του δικαιούχου διατροφής, όταν η διατροφική αξίωση ασκείται ως παρεπόμενη δίκης, σχετικής με την προσωπική κατάσταση

Διεθνής δικαιοδοσία κατά το εσωτερικό δικονομικό δίκαιο

Δικαιοδοσία Μουφτή επί υποθέσεων διατροφής

Διεθνείς Συμβάσεις σχετικές με τη διεθνή δικαιοδοσία των εν λόγω διαφορών

Συμπεράσματα - Παρατηρήσεις

Εισαγωγή

Η διεθνής έννομη τάξη σταδιακά ανταποκρίνεται ολοένα και περισσότερο στο ανθρωπιστικό αίτημα προστασίας ευπαθών κοινωνικά ομάδων. Η προστασία των κατηγοριών αυτών ως ασθενεστερών διαδίκων στις ιδιωτικού δικαίου σχέσεις τους εκδηλώνεται στο πεδίο των διεθνών συμβάσεων με την πρόβλεψη ειδικών διατάξεων, που ενισχύουν τη δικονομική τους θέση και διευκολύνουν την διεκδίκηση στην αλλοδαπή των ουσιαστικών τους αξιώσεων που συνδέονται στενά με το πρόσωπο τους. Η νομική αιτία των αξιώσεων αυτών συνιστά καθοριστικό στοιχείο, ώστε ο νομοθέτης να κρίνει αν απαιτείται η προστασία τους στο δικαϊκό σύστημα. Αναμφισβήτητα, η αξίωση διατροφής που πηγάζει από οικογενειακής φύσεως σχέσεις ανήκει σ' αυτή την κατηγορία, καθώς εκ του χαρακτήρα της συνδέεται με το κατεπείγον και ζωτικής σημασίας αίτημα του δικαιούχου για την κάλυψη των βασικών για τη διαβίωσή του αναγκών.

Οι ρυθμίσεις των 4 συμβάσεων της Χάγης για το εφαρμοστέο δίκαιο και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε υποθέσεις διατροφής μαζί με τη σύμβαση της Νέας Υόρκης, στις οποίες συμβλήθηκαν τα περισσότερα κράτη - μέλη της ΕΕ, απαρτίζουν ένα ολοκληρωμένο σύστημα κανόνων, που από διαφορετικές βάσεις

προσπαθούν να επιλύσουν σε ικανοποιητικό βαθμό τα ιδιαίτερα προβλήματα που προκαλούνται στην αποτελεσματική άσκηση της διατροφής από την παρεμβολή στοιχείων αλλοδαπότητας. Τα κοινοτικά νομοθετήματα όπως ήταν φυσικό ορμώμενα από προγενέστερες πολυμερείς διεθνείς συμβάσεις, στο πλαίσιο του κανονιστικού τους πεδίου για τη διεθνή δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση αστικών και εμπορικών υποθέσεων, προέβλεψαν ειδική διάταξη για τη διεθνή δικαιοδοσία των υποθέσεων διατροφής. Σύμφωνα λοιπόν με τη Σύμβαση των Βρυξελλών της 27.9. 68 άρθρο 5 παρ 2 προβλέπεται η πρόσθετη δικαιοδοτική βάση του τόπου κατοικίας ή συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής.

Η θέση του άρθρου 5 παρ. 2 στο δικαιοδοτικό σύστημα του Καν.Βρ. Ι

Οι διατροφικές αξιώσεις ανήκουν καθαυτές στην ύλη του αστικού δικαίου και δεν εμπίπτουν σε καμιά από τις εξαιρέσεις της παραγράφου 2 του άρθρου 1 του Καν.Βρ. Ι. Η αυτονόητη αυτή διαπίστωση δε θα μπορούσε ν' αμφισβητηθεί καθότι η ρητή πρόβλεψη για ειδική δικαιοδοτική βάση σημαίνει ότι καταλαμβάνονται από το ρυθμιστικό πεδίο του Κανονισμού. Παρ' όλα αυτά, σε πολλά νομικά συστήματα το συμπέρασμα ότι οι διατροφικές σχέσεις δεν υπάγονται στην έννοια της προσωπικής κατάστασης ή δεν συγγενεύουν μ' αυτή δεν είναι αυτονόητο, μια και επικρατεί η άποψη ότι η υποχρέωση διατροφής ανάγεται στις προσωπικές σχέσεις μεταξύ των συγγενών¹. Ο νομοθέτης στο προοίμιο του κανονισμού 2201/2003 σημείο 11, όπως άλλωστε και στο άρθρο 1 σημείο 3ε για τη διεθνή δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, αναφέρει ότι οι υποχρεώσεις διατροφής αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος κανονισμού, δεδομένου ότι ρυθμίζονται ήδη από τον κανονισμό 44/2001.

Ο κανονισμός Βρυξελλών Ι και η σύμβαση Λουγκάνο γνωρίζουν ορισμένες βάσεις δωσιδικίας που δεν απαντούν στο εσωτερικό μας δίκαιο και υιοθετούν ως κρίσιμο δικαιοδοτικό σύνδεσμο την κατοικία του ενάγοντος και όχι του εναγομένου. Πρόκειται για τις δικαιοδοτικές βάσεις του δικαιούχου διατροφής, των υποθέσεων ασφαλίσεων, των συμβάσεων καταναλωτών και των εργατικών διαφορών. Οι πρόσθετες αυτές δικαιοδοτικές βάσεις θεσπίστηκαν για πρακτικούς και κοινωνικούς λόγους και αποσκοπούν στην προστασία ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Άλλωστε, όπως έχει κρίνει το ΔΕΚ, αν το άρθρο 5 προβλέπει ειδικές δωσιδικίες των οποίων η επιλογή εξαρτάται από τον ενάγοντα, αυτό οφείλεται στην

1. Βλ. Κουμάντο, ΟικγΔ 1, σ. 49, Δεληγιάννη, ΟικγΔ 2, σ. 1, Κουνουγέρη - Μανωλεδάκη, ΟικγΔ 1, σ. 164, Παπαχρίστου, ΟικγΔ, σ. 80 και ΕφΠαρισίων της 25.11.1977, που δέχεται την εφαρμογή της συμβάσεως σε υποθέσεις διατροφής, χαρακτηρίζει όμως αυτές ως αξιώσεις που απορρέουν από κανόνα δικαίου σχετικό με την προσωπική κατάσταση.

ύπαρξη σε ορισμένες επακριβώς περιπτώσεις ιδιαίτερης στενής σχέσεως της διαφοράς και του δικαστηρίου που μπορεί να κληθεί και να επιλυθεί αυτής, εν όψει της επωφελούς οργανώσεως της δίκης².

Ειδικότερα, ο δικαιούχος διατροφής έχει την ευχέρεια να επιλέξει μεταξύ των δικαστηρίων των εννόμων τάξεων της κατοικίας του υπόχρεου διατροφής ή της δικής του κατοικίας ή της συνήθους διαμονής του, όταν η αγωγή διατροφής ασκείται αυτοτελώς. Η συνύπαρξη γενικής και ειδικών συντρεχουσών δικαιοδοτικών βάσεων παρέχει στον ενάγοντα τη δυνατότητα να προβεί σε άγρα δικαστηρίου επιλέγοντας, τον πλέον κατάλληλο γι' αυτόν δικαστήριο³.

Εύλογα αίτια οδήγησαν το νομοθέτη στην απόκλιση από το γενικό κανόνα διεθνούς δικαιοδοσίας του άρθρου 2 του Καν.Βρ. I⁴. Το πρόσωπο που αξιώνει η διατροφή τυγχάνει να είναι εξ ορισμού – και στην πράξη στην πλειονότητα των περιπτώσεων ο διάδικος της δίκης – ο διαθέτων τα λιγότερα μέσα, οπότε φαίνεται ότι η δικαιοσύνη επιβάλλει να απαλλάσσεται των εξόδων μιας αγωγής στην αλλοδαπή συμπεριλαμβανομένης της αγωγής που αφορά την αρχική απαίτηση. Επιπλέον, το δικαστήριο του τόπου κατοικίας ή διαμονής του ενάγοντος καθόσον γνωρίζει το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον του είναι σε θέση καλύτερα από κάθε άλλο δικαστήριο να διαπιστώσει αν οι εκφραζόμενες ανάγκες είναι πραγματικές και να εκτιμήσει το εύρος τους. Είναι, συνεπώς, σε θέση να καθορίσει το βάσιμο της αιτήσεως και να εκτιμήσει το ποσό της. Η χρησιμότητα του δικαστηρίου αυτού δεν διαφέρει ανάλογα με το αν πρόκειται για αρχική δίκη ή για δίκη που διεξάγεται σε μεταγενέστερο στάδιο. Αυτό επιβεβαιώνεται και από την έκθεση *Jenard*, η οποία διευκρινίζει ότι το δικαστήριο της κατοικίας του δικαιούχου διατροφής είναι αυτό που μπορεί ευκολότερα να διαπιστώσει τι ανάγκη έχει ο δικαιούχος

Έννοια «υποχρέωση διατροφής»

Από πλευράς αντικειμένου, στον όρο υποχρέωση διατροφής περιλαμβάνονται όλες οι αξιώσεις που διευκολύνουν τον δικαιούχο της διατροφής να κερδίσει την επιβίωσή του. Στην πρώτη γραμμή έρχονται φυσικά η διατροφή της άγαμης μητέρας, των παιδιών και των συζύγων ακόμα και μετά τη λύση του γάμου η τη διάσπαση της έγγαμης συμβίωσης.

Δικαιώματα διατροφής που προκύπτουν από κληρονομική διαδοχή διαφεύγουν

2. Βλ. απόφαση της 22 Μαρτίου 1983, 34/82 Peters σκέψη 11, έκθεση Jenard σ. 50, έκθεση Schlosser σημείο 92, σ. 129.

3. Βλ. Δ. Τσικριά, Η ελευθερία του ενάγοντα προς επιλογή forum (άγρα δικαστηρίου) ΕλΔ, 47, (2006), σ. 666-668 (Η πολλαπλότητα των δικαιοδοτικών βάσεων).

4. Βλ. προτάσεις εισαγγελέως Leger, σκέψεις 70-71, υπόθεση C-295/95 Jackie Farrell κατά James Long, έκθεση Jenard άρθρο 5 σημείο 2.

του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού⁵ (άρθρο 1 σημείο 2 Καν.Βρ. Ι), ενώ το δικαίωμα διατροφής που προκύπτει από αδικοπραξία είναι από νομική άποψη δικαίωμα αποζημιώσεως, έστω κι αν η σημασία της αποκαταστάσεως που πρέπει να υπάρχει καθορίζεται ανάλογα με τις ανάγκες διατροφής του ζημιωμένου προσώπου. Συνεπώς, η διατροφή ως περιεχόμενο της αδικοπρακτικής ευθύνης (λ.χ. ΑΚ 928.2, 929.1, 930) εντάσσεται στη δικαιοδοτική βάση του άρθρου 5 σημείο 3⁶ του Καν.Βρ. Ι. Οι αξιώσεις συμμετοχής στα αποκτήματα⁷ (ΑΚ 1400-1402), η ρύθμιση της χρήσεως της οικογενειακής στέγης (ΑΚ 1393), η κατανομή κινητών (ΑΚ 1394-1395) και όσες άλλες περιουσιακές αξιώσεις αφορούν περιουσιακές σχέσεις των συζυγών ή πρώην συζύγων δεν υπάγονται καν στη σφαίρα του κανονισμού.

Το ΔΕΚ ερμηνεύει ευρέως και με κοινοτικά κριτήρια την έννοια της υποχρεώσεως διατροφής, δεδομένου της πολλαπλότητας των όρων που χρησιμοποιούν τα εσωτερικά δικαία των συμβαλλομένων κρατών και της ποικιλίας ως προς τον τρόπο και το χρόνο καταβολής τους που εμφανίζουν οι διατροφικές αξιώσεις στις διάφορες εθνικές έννομες τάξεις. Κατά το γερμανικό δίκαιο οι αξιώσεις διατροφής έχουν μια ορισμένη από τη σκοπιά του ουσιαστικού δικαίου ιδιαιτερότητα. Κατά το ίδιο δίκαιο για παράδειγμα αυτές μπορούν να επιδικαστούν μόνο σε πολύ περιορισμένη έκταση για τον παρελθόντα χρόνο(1613 ΓερμΑΚ), χαρακτηρίζονται από αυξημένες απαιτήσεις ως προς την παροχή πληροφοριών (1605 ΓερμΑΚ) και υπόκεινται σε ιδιαίτερη παραγραφή παρ 197 ΓερμΑΚ, η δε παραίτηση είναι περιορισμένη⁸. Ιδιαίτερος όρος είναι επίσης και η προσωρινή αντισταθμιστική παροχή καταβλητέα κατά μήνα την οποία επιδικάζει γαλλική απόφαση διαζυγίου σε διάδικο βάσει των άρθρων 270 επ. του code civil. Πρόκειται για μια παροχή η οποία προορίζεται να αντισταθμίσει στο μέτρο του δυνατού τη διαφορά των αντίστοιχων συνθηκών διαβίωσης, την οποία δημιουργεί η διακοπή του γάμου. Η γαλλική διάταξη προσθέτει ότι η αντισταθμιστική παροχή ορίζεται σε συνάρτηση με τις ανάγκες του συζύγου στον οποίο καταβάλλεται και τους όρους του άλλου, λαμβανομένης υπόψη της κατάστασης που επικρατεί κατά τη στιγμή του διαζυγίου και της εξέλιξης στο άμεσο μέλλον.

Το ΔΕΚ, στο πλαίσιο της ερμηνευτικής του δικαιοδοσίας κατόπιν προδικαστικής παραπομπής του Bundesgerichtsof στην υπόθεση Luise de Cavel, αποφάνθηκε ότι οι αντισταθμιστικές παροχές αφορούν τις ενδεχόμενες οικονομικές υποχρεώσεις μεταξύ των πρώην συζύγων μετά το διαζύγιο που καθορίζονται σε

5. Βλ. Κεραμέα/Κρεμλή/Ταγαρά, άρθρο 5 αρ. 20.

6. Έκθεση Schlosser, αριθμός 92.

7. ΠολΠρΑθ 12478/1995 (Α. Δαββέτας) ΕλΔ 1997, σ. 1172.

8. P Schlosser, «Grundsatzfragen der Auslegung und Anwendung des europäischen Gerichtsstands- und Vollstreckungsubereinkommens», NOBE, 1992, σ. 43.

συνάρτηση με τους αμοιβαίους πόρους και ανάγκες και έχουν επίσης το χαρακτήρα διατροφής⁹. Με τη σκέψη αυτή καθίσταται σαφές ότι στην έννοια της υποχρέωσης διατροφής ανήκουν και οι οικονομικές υποχρεώσεις των συζύγων μετά το διαζύγιο. Επιπλέον, το δικαστήριο σε ερώτημα για το αν η σύμβαση εφαρμόζεται και στην εκτέλεση προσωρινών μέτρων που διατάχθηκαν από Γαλλικό δικαστήριο σε διαδικασία του διαζυγίου με το οποίο χορηγείται μηνιαία διατροφή σε έναν από τους διαδίκους έκρινε ότι ο προσωρινός ή οριστικός χαρακτήρας δεν διαδραματίζει κάποιο ρόλο και συνεπώς υποχρέωση διατροφής μεταξύ των συζύγων εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης είτε ανακύπτουν προσωρινά κατά τη διάρκεια δίκης διαζυγίου είτε τις επιβάλλει ο νόμος ή το δικαστήριο για την περίοδο μετά την αναγγελία του διαζυγίου.

Χρήσιμα εννοιολογικά στοιχεία ως προς το περιεχόμενο του όρου υποχρέωση διατροφής αναδύθηκαν και από την υπόθεση Van de Boogard/Laumen, ιδιαίτερα ως προς τον κρίσιμο προβληματισμό σχετικά με την οριοθέτηση της εκ του χαρακτήρα της έχουσας οικονομικό - περιουσιακό περιεχόμενο έννοιας της διατροφικής αξίωσης και της έννοιας των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων, που εξαιρούνται ρητά από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού. Αφορμή γι' αυτό στάθηκε μια υπόθεση στην οποία το κρίσιμο ζήτημα ήταν το πως πρέπει να χαρακτηριστεί για το σκοπό εφαρμογής του κανονισμού των Βρυξελλών η διατάζουσα την εφ' άπαξ καταβολή ενός χρηματικού ποσού διάταξη μιας απόφασης που εκδόθηκε από Αγγλικό δικαστήριο στο πλαίσιο δίκης διαζυγίου. Το χρηματικό ποσό αυτό θα καλύπτονταν κατά ένα μέρος από περιουσιακά στοιχεία του συζύγου και ειδικότερα από ένα πίνακα ζωγραφικής και ένα ακίνητο.

Τελικά το ΔΕΚ, υιοθετώντας τις απόψεις του εισαγγελέα, έκρινε ότι η διάκριση μεταξύ των δύο εννοιών διατροφής - περιουσιακών σχέσεων πρέπει να γίνει με βάση το σκοπό της απόφασης του Εθνικού δικαστηρίου, όπως αυτός συνάγεται από το σκεπτικό της. Συνεπώς, αν προκύπτει ότι μια παροχή προορίζεται να εξασφαλίσει τη συντήρηση του ευρισκόμενου σε ανάγκη συζύγου ή αν οι ανάγκες και οι πόροι εκάστου των συζύγων λαμβάνονται υπ' όψιν, για να προσδιοριστεί το ύψος της παροχής, πρόκειται για διατροφή, ενώ αν η παροχή αφορά τη διανομή αγαθών μεταξύ των συζύγων πρόκειται για ρύθμισή περιουσιακών σχέσεων. Κατά το ΔΕΚ είναι άνευ σημασίας, αν η αξίωση διατροφής στη συγκεκριμένη περίπτωση ικανοποιείται με την επιδίκαση ενός εφάπαξ ποσού ή ακόμα και με την επιδίκαση κεφαλαίου για το σχηματισμό του οποίου επιβάλλεται η μεταβίβαση εκ μέρους του υπόχρεου προς το δικαιούχο της κυριότητας πραγμάτων, υπό την προϋπόθεση πάντα ότι με τις ρυθμίσεις αυτές σκοπείται η εξασφάλιση της συντηρήσεως του τελευταίου. Κρίσιμο στοιχείο κατά την απόφαση αυτή είναι όχι το αντικείμενο της

9. Απόφαση του ΔΕΚ της 6ης Μαρτίου 1980 στην υπόθεση Luise de Cavel κατά Jacques de Cavel.

παροχής κάθε αυτό, αλλά ο σκοπός της, όχι το μέσο¹⁰ αλλά ο στόχος της παρεπόμενης δικαστικής προστασίας. Συγχρόνως, ο σκοπός της συντηρήσεως του δικαιούχου ανάγεται σε εννοιολογικό στοιχείο της διατροφής.

Έννοια «δικαιούχος διατροφής»

Η εμβέλεια του άρθρου 5 παρ 2 του Καν.Βρ. Ι αποσαφηνίζεται με την απόφαση του ΔΕΚ, κατόπιν αιτήσεως του Circuit Court του Δουβλίνου για έκδοση προδικαστικής απόφασης, ώστε κατ' ουσία να κριθεί αν η έκφραση «δικαιούχος διατροφής» έχει την έννοια ότι αφορά κάθε πρόσωπο που αξιώνει διατροφή ή μόνο το πρόσωπο του οποίου η ιδιότητα του δικαιούχου διατροφής έχει αναγνωριστεί με δικαστική απόφαση.

Το ΔΕΚ, όπως και σε άλλες περιπτώσεις που κλήθηκε να οριοθετήσει το πεδίο εφαρμογής ορισμένων από τις ειδικές βάσεις δικαιοδοσίας που καθορίζονται στο άρθρο 5 της σύμβασης, έτσι και στην παρούσα προχώρησε σε αυτοτελή ερμηνεία της έννοιας, δεδομένου ότι η ερμηνεία αυτή είναι η μόνη που μπορεί να διασφαλίσει την ομοιόμορφη εφαρμογή της σύμβασης.

Κατά το διατακτικό λοιπόν του δικαστηρίου, ο όρος «δικαιούχος διατροφής» αφορά κάθε πρόσωπο που αξιώνει διατροφή, συμπεριλαμβανομένου και εκείνου που ασκεί για πρώτη φορά αγωγή διατροφής. Δέχεται έτσι ότι αρκεί για τη θεμελίωση της δικαιοδοσίας του δικαστηρίου της κατοικίας ή της συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής ο ισχυρισμός ότι ο ενάγων είναι δικαιούχος διατροφής. Η παραδοχή αυτή έχει ως συνέπεια ότι, σε περίπτωση που ο ισχυρισμός αυτός αποδεικνύεται ως κατ' ουσίαν αβάσιμος, η αγωγή απορρίπτεται όχι για έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας, αλλά ως κατ' ουσίαν αβάσιμη.

Η απόφαση αυτή, σύμφωνη αφενός με το σκοπό της σύμβασης που είναι να διευκολύνει την άσκηση αγωγής από τους διαδίκους οι οποίοι συχνά βρίσκονται σε δυσμενή κατάσταση, όπως είναι και το πρόσωπο που αξιώνει διατροφή, και αφετέρου με το γράμμα του νόμου, καθ' ότι το άρθρο 5 παρ. 2 αναφέρει το δικαιούχο διατροφής γενικά, χωρίς να κάνει καμιά διάκριση μεταξύ του προσώπου στο οποίο έχει ήδη αναγνωρίσει δικαίωμα διατροφής και εκείνου στο οποίο δεν έχει αναγνωρισθεί ακόμα τέτοιο δικαίωμα, διασφάλισε το χρήσιμο αποτέλεσμα της εν λόγω διάταξης.

Αν γινόταν δεκτό ότι τη δικαιοδοτική βάση του άρθρου μπορούσε να χρησιμοποιήσει μόνο εκείνος που είχε ήδη αναγνωριστεί ως δικαιούχος διατροφής και ότι για την καταρχήν αναγνώριση προσώπου ως δικαιούχου διατροφής εφαρμοστέα θα ήταν μόνον η γενική δικαιοδοτική βάση του άρθρου 2 του Καν.Βρ.

10. ΔΕΚ 27.2.1997, Van den Boogaard κατά Paula Laumen υπόθεση C27.2.1997.

Η προστασία του άρθρου 5 παρ 2 θα περιοριζόταν σημαντικά. Ο δικαιούχος διατροφής θα υποχρεώνονταν να κινήσει και να ολοκληρώσει μια πλήρη διαδικασία στα δικαστήρια της κατοικίας του αντιδίκου του και μόνο μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της διαδικασίας αυτής θα μπορούσε να προσφύγει στο δικαστήριο της δικής του κατοικίας ή συνήθους διαμονής για τον καθορισμό του ποσού της οφειλόμενης διατροφής. Επειδή μια τέτοια καθυστέρηση θα ήταν κατά κανόνα ιδιαίτερα βλαπτική, εύλογα θα αποφάσιζε να υποβάλει στο δικαστήριο της κατοικίας του αντιδίκου του και το αίτημα προσδιορισμού του ποσού της οφειλόμενης διατροφής, με αποτέλεσμα και η αρχή της εγγύτητας που συνηγορεί υπέρ της διεθνούς δικαιοδοσίας του δικαστηρίου του δικαιούχου να παραβιάζεται και η εμπέλεια του άρθρου 5 να περιορίζεται κατ' ουσίαν στις αγωγές μεταρρυθμίσεως της διατροφής¹¹.

Ειδικά θέματα

Μεταρρυθμιστική αγωγή

Τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται ο δικανικός συλλογισμός για τον καθορισμό του ύψους της οφειλόμενης διατροφής, όπως οι συνθήκες διαβίωσης, η οικονομική και οικογενειακή κατάσταση των οφειλετών και των δικαιούχων διατροφής, αλλάζουν συνέχεια, με αποτέλεσμα να είναι αναγκαίο να γίνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα προσαρμογή των αποφάσεων διατροφής. Τέθηκε λοιπόν το ερώτημα στους συντάκτες της επιτροπής της Σύμβασης, αν θα ήταν χρήσιμο, για ν' αποφευχθούν οι συγκρούσεις δικαστικών αποφάσεων, να προβλεφθεί, ότι το δικαστήριο που καθορίζει το ύψος της διατροφής θα είναι μόνο αρμόδιο να την τροποποιήσει. Η επιτροπή όμως δεν έκρινε ότι έπρεπε να υιοθετηθεί μια τέτοια λύση. Η λύση αυτή θα υποχρέωνε τους διαδίκους, που για κάποιους λόγους αποξενώθηκαν από το δικαστήριο καταγωγής τους να μεταφέρουν τη διαφορά ενώπιον δικαστηρίων πιθανόν πολύ απομακρυσμένων, κάτι που οπωσδήποτε δεν συνάδει με το σκοπό του άρθρου 5 παρ. 2 του κανονισμού¹².

Μέγιστη σημασία όμως για τις αγωγές προσαρμογής αποφάσεων διατροφής, ως προς την έμπυση τους στη ειδική συντρέχουσα δικαιοδοτική βάση του εν λόγω άρθρου, διαδραματίζει η δικονομική τους θέση στα νομικά συστήματα των συμβαλλομένων κρατών, καθώς και τα συστήματα οργάνωσης των δικαστηρίων τους. Κατά το ελληνικό δικονομικό δίκαιο η αγωγή μεταρρυθμίσεως τελεσίδικων ή ανέκκλητων αποφάσεων (334 ΚΠολΔ) δεν αποτελεί ένδικο μέσο, αφού δεν ελέγχεται η ορθότητα της προηγούμενης δικαστικής απόφασης, αλλά αίτηση πρωτογενούς ένδικης προστασίας με ανεξαρτησία έναντι της μεταρρυθμιζόμενης

11. Βλ. *X. Ταγαρά*, «Η συμβολή της κοινοτικής έννομης τάξης στην ενοποίηση του οικογενειακού διεθνούς δικαίου», σ. 31.

12. Βλ. έκθεση Schlosser, σ. 98.

απόφασης, μια και επιζητείται η προσαρμογή της σε μεταγενέστερη μεταβολή των κρίσιμων συνθηκών¹³. Στο Ηνωμένο Βασίλειο το δικαστήριο που είναι αρμόδιο για την έκδοση διαζυγίου μπορεί να τροποποιήσει ή να καταργήσει την απόφαση που είχε εκδώσει με αντικείμενο την υποχρέωση διατροφής. Το γερμανικό δίκαιο σε θέματα υποχρέωσης διατροφής βασίζεται στην έννοια μιας ειδικής προσφυγής που συστηματικά αντιπαραβάλλεται με την αναηλάφηση. Όπως, όμως, προκύπτει από την έννοια της υποχρέωσης αναγνώρισεως αποφάσεων, κανένα συμβαλλόμενο κράτος δεν μπορεί να διεκδικήσει τη δικαιοδοσία όσον αφορά τα ένδικα μέσα κατά των δικαστικών αποφάσεων που έχουν εκδοθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνονται παρεμφερείς διαδικασίες, όπως είναι η *action of reduction* στη Σκωτία και η αναηλάφηση στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Αν, λοιπόν, οι μεταρρυθμιστικές αγωγές αποφάσεων διατροφής προσλάβουν το χαρακτήρα ενδίκου μέσου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία έχει μόνο το δικαστήριο της χώρας που εξέδωσε την αρχική απόφαση.

Συνεπώς, για την ομοιόμορφη εφαρμογή του κανονισμού καθίσταται σαφές πως στη δικαιοδοτική βάση του άρθρου 5 παρ. 2, παράλληλα με τη γενική του άρθρου 2, εμπίπτει και η μεταρρυθμιστική αγωγή με αντικείμενο την προσαρμογή απόφασης διατροφής, ανεξαρτήτως της νομικής τους αξιολόγησης και δικονομικής τους θέσης στα νομικά συστήματα των συμβαλλομένων κρατών, είτε δηλαδή χαρακτηρίζεται ως προσφυγή, όπου τα δικαστήρια του κράτους εκδόσεως παραμένουν αρμόδια, είτε ως νέα αγωγή ανεξάρτητη από την προηγούμενη. Έτσι, αν ο δικαιούχος διατροφής ζητεί την προσαρμογή με βάση την άνοδο των τιμών που μεσολάβησε μπορεί να επιλέξει μεταξύ του διεθνούς *forum* της κατοικίας του οφειλέτη διατροφής και του τοπικού *forum* της δικής του κατοικίας ή συνήθους διαμονής. Αν αντίθετα ο οφειλέτης διατροφής ζητήσει αναπροσαρμογή λόγω επιδεινώσεως της οικονομικής του κατάστασης, μπορεί να υποβάλει αίτηση μόνο στο διεθνές *forum* της κατοικίας του δικαιούχου¹⁴.

Αναγωγικές αξιώσεις

Συμφώνα με τη θεωρία και τη νομολογία του ΔΕΚ¹⁵ στο ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 5 παρ. 2 του Καν Ι δεν υπάγεται η εξ αναγωγής αξίωση τρίτου που ενδεχομένως και χωρίς να υποχρεούται κατέβαλε τη διατροφή στο δικαιούχο της και ήδη αναζητεί τα καταβληθέντα ποσά από τον υπόχρεο διατροφής.

Σε πολλές έννομες τάξεις, λόγω του ανθρωπιστικού και ζωτικού χαρακτήρα της διατροφής, αντιμετωπίζεται θεσμικά το ζήτημα της άρνησης των οφειλετών διατρο-

13. Κ. Κεραμεύς, «Αστικό δικονομικό δίκαιο», Γενικό μέρος, Αθήνα - Κομοτηνή (1986), σ. 444.

14. Βλ. έκθεση Schlosser, σ. 99-107.

15. Απόφαση της 15.1.2004 Freistaat Bayern κατά Jan BliJdenstein, υπόθεση C-433/01.

φής να εκπληρώσουν την αντίστοιχη υποχρέωση τους¹⁶. Συνήθως, προβλέπεται εκ του νόμου υποχρέωση δημοσίων αρχών κοινωνικής πρόνοιας να προβούν στην καταβολή, οι οποίες κατά συνέπεια αποκτούν το δικαίωμα να ζητήσουν αναγωγικά την επιστροφή των καταβληθέντων από τον οφειλέτη. Στο πλαίσιο των διάφορων νομικών συστημάτων έχουν διαμορφωθεί διάφορες τεχνικές, για να λύνεται το πρόβλημα αυτό. Άλλοτε προβλέπεται ότι το δικαίωμα διατροφής μεταβιβάζεται στο πρόσωπο που προέβη στη καταβολή και επομένως πραγματοποιείται αλλαγή δικαιούχου χωρίς ν' αλλάξει η φύση του δικαιώματος, άλλοτε χορηγείται στο πρόσωπο που προέβη στη καταβολή αυτοτελές δικαίωμα προς επιστροφή των καταβληθέντων από τον οφειλέτη. Η τελευταία αυτή τεχνική χρησιμοποιείται ιδίως από το δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου, όταν η Supplementary Benefit Commission έχει προβεί στη καταβολή. Επιπλέον, κατά το γερμανικό δίκαιο στη δωσιδικία της διατροφής μπορούν να ασκηθούν και αξιώσεις, που κατά το ουσιαστικό δίκαιο δεν συνιστούν αξιώσεις διατροφής, αλλά αξιώσεις αποζημιώσεως ή αναγωγής μεταξύ των συγγενών από τους οποίους ο ενάγων προκάτελαβε τη διατροφή, που βαρύνει τελικά τον εναγόμενο. Η επίδραση αυτή της ουσιαστικής αξιώσεως στη δικονομική έννοια της διεθνούς δικαιοδοσίας για υποθέσεις διατροφής δε θα μπορούσε να υιοθετηθεί από τη Σύμβαση των Βρυξελλών.

Απάδει λοιπόν προς το πνεύμα του ειδικού κανόνα διεθνούς δικαιοδοσίας να προβλεφθεί για τις αναγωγικώς ασκούμενες αγωγές διεθνής δικαιοδοσία του τόπου κατοικίας του δικαιούχου διατροφής ή της έδρας της διοικητικής αρχής, τούτο ανεξαρτήτως της τεχνικής που επέλεξε η νομοθεσία του συγκεκριμένου κράτους.

Η άποψη αυτή επιβεβαιώθηκε με την από 15.1.2004 απόφαση του ΔΕΚ επί του προδικαστικού ερωτήματος σχετικά με το αν γερμανικός δημόσιος οργανισμός, ο οποίος επιδιώκει αναγωγικώς την ανάκτηση των επιδομάτων σπουδών που κατέβαλε κατ' εφαρμογή του δημοσίου δικαίου σε δικαιούχο διατροφής φοιτητή¹⁷, τον οποίο υποκατέστησε στα δικαιώματα του έναντι του υπόχρεου διατροφής πατέρα του, μπορεί να επικαλεστεί την ειδική συντρέχουσα δικαιοδοτική βάση του άρθρου 5 παρ. 2 του Καν.Βρ. I. Σύμφωνα με την αιτιολογία του ΔΕΚ, η διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων του συμβαλλομένου κράτους στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο εναγόμενος αποτελεί τον γενικό κανόνα και οι κανόνες διεθνούς

16. Βλ έκθεση Schlosser, σ. 97.

17. Το άρθρο 37 παρ. 1 του BAfG παράγραφος 1 ορίζει τα ακόλουθα, εφόσον ο σπουδαστής έχει για το χρονικό διάστημα για το οποίο καταβάλλεται επίδομα σπουδών βάσει του αστικού κώδικα αξίωση διατροφής κατά των γονέων του, η αξίωση αυτή περιέρχεται στο ομόσπονδο κράτος... μέχρι του ύψους των επιδομάτων που έχουν καταβληθεί, χωρίς πάντως η υπέρβαση του μεριδίου των ειδικών εισοδημάτων και των περιουσιακών στοιχείων του γονέων τα οποία δυνάμει του νομού λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό των αναγκών διατροφής του φοιτητή ...

δικαιοδοσίας που εισάγουν παρέκκλιση από την εν λόγω αρχή δεν μπορούν να οδηγήσουν σε ερμηνεία βαίνουσα πέρα των περιπτώσεων που προβλέπει η σύμβαση. Την εξαίρεση αυτή δικαιολογούν λόγοι προστασίας του αιτούντος την διατροφή, θεωρουμένου ως αδύναμου μέρους, την οποία κατά συνέπεια δύναται να επικαλεστεί μόνον ο ίδιος.

Μια αντίθετη άποψη δεν θα εναρμονιζόταν με το σκοπό της εν λόγω διάταξης, να παρασχεθεί δηλαδή στο πρόσωπο που αξιώνει διατροφή, ως πιο αδυνάμου διαδίκου, μια εναλλακτική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας, αφενός γιατί ένας δημόσιος οργανισμός δεν βρίσκεται σε θέση αδυναμίας απέναντι στο διάδικο του, αφετέρου γιατί ο δικαιούχος διατροφής, του οποίου οι ανάγκες καλύφθηκαν με παροχές του εν λόγω οργανισμού, δεν βρίσκεται πλέον σε οικονομικώς δυσχερή θέση.

Υποχρέωση διατροφής εκ συμβάσεως

Αμφισβητείται κατά πόσο υπάγονται στην ανωτέρω βάση οι υποχρεώσεις διατροφής που πηγάζουν από σύμβαση ή μήπως ως διαφορές εκ συμβάσεως εντάσσονται στο γενικότερο κανόνα του άρθρου 5 παρ. 1. Είναι βέβαιο ότι υπάγονται οι αξιώσεις που έχουν ως βάση κάποια οικογενειακού δικαίου θεμελίωση και συγκεκριμενοποιούνται περαιτέρω μέσω συμβάσεως. Οι συμβάσεις, όμως, που δημιουργούν δικαίωμα διατροφής για πρώτη φορά, είναι ανάλογα με τη μορφή τους δωρεές, συμβάσεις πωλήσεως ή άλλες συμβάσεις που περιέχουν υποχρέωση πληρωμής. Τα δικαιώματα που προκύπτουν, έστω και αν έχουν ως αντικείμενο την παροχή αποζημίωσης διατροφής, πρέπει να θεωρούνται ως ανάλογα με τα δικαιώματα που προκύπτουν από σύμβαση. Συνεπώς, σ' αυτές τις περιπτώσεις θα εφαρμόζεται το άρθρο 5 παρ 1 του Καν.Βρ. I¹⁸.

Η έννοια της συνήθους διαμονής

Ο δικαιούχος διατροφής έχει την ευχέρεια να επιλέξει μεταξύ των δικαστηρίων των εννόμων τάξεων της κατοικίας του υπόχρεου διατροφής ή της δικής του κατοικίας ή της συνήθους διαμονής του, όταν η αγωγή διατροφής ασκείται αυτοτελώς. Είναι χαρακτηριστικό ότι στη συγκεκριμένη διάταξη αναφέρεται ρητά και η συνήθης διαμονή ως πρόσθετο κριτήριο θεμελίωσης διεθνούς δικαιοδοσίας. Η πρώτη από τις Συμβάσεις της Χάγης της 15ης Απριλίου του 1958 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις υποθέσεις διατροφής επηρέασε και αυτή των Βρυξελλών ως προς την υιοθέτηση και της συνήθους διαμονής παράλληλα με την κατοικία του.

Ωστόσο, δεν είναι και η μοναδική περίπτωση που θα μπορούσαμε να γίνει λόγος στον Καν.Βρ. I για την έννοια της διαμονής, δεδομένου του ότι η σύμβαση

18. Βλ έκθεση Schlosser, σ. 92, υπέρ της συντρέχουσας εφαρμογής, P. Gothot - D. Holleux, «La convention de Bruxelles du 27.9.1968», αρ. 83.

παραμέρισε αυτήν μόνο για να δώσει προβάδισμα στην κατοικία και δεν παραιτήθηκε εντελώς από αυτήν. Άρα, στην εξαιρετική σπάνια περίπτωση που η κατοικία δεν υπάρχει πουθενά στον κόσμο, η απλή διαμονή, ως ο εγγύτερος γεωγραφικός σύνδεσμος, ανταποκρίνεται στο σκοπό του άρθρου 2 του Καν.Βρ. I και κατά συνέπεια μπορεί να θεμελιώσει διεθνή δικαιοδοσία¹⁹.

Το ΔΕΚ δεν είχε την ευκαιρία μέχρι τώρα να τοποθετηθεί σε ζητήματα σχετικά με τους συνδέσμους δωσιδικίας στις υποθέσεις διατροφής, γι' αυτό ο εννοιολογικός προσδιορισμός της έννοιας της συνήθους διαμονής θα πρέπει ίσως ν' αναζητηθεί²⁰ στον Κανονισμό Βρυξέλλες II, λόγω της εφαρμογής της ως κύριου δικαιοδοτικού κριτηρίου. Αυτή θεωρήθηκε ότι εγκαθιδρύει ένα πιο πραγματικό σύνδεσμο μεταξύ ενδιαφερομένου προσώπου και κράτους - μέλους, γνωστό στα επιμέρους εθνικά δίκαια και κατάλληλο για τις γαμικές διαφορές, που παρουσιάζουν έντονο προσωπικό χαρακτήρα. Στο νέο όμως αυτό Κανονισμό δεν προβλέφθηκε ένας κανόνας, ο οποίος θα όριζε τον τόπο της συνήθους διαμονής κατά τρόπο παρεμφερή με εκείνον του άρθρου 52 της σύμβασης των Βρυξελλών του 1968 σε σχέση με τον καθορισμό της κατοικίας. Ωστόσο, καιτοι όχι κατ' εφαρμογή της σύμβασης των Βρυξελλών του 1968, ελήφθη ιδιαίτερα υπόψη ότι το δικαστήριο έδωσε επανειλημμένως ένα ορισμό, αποφαινόμενο ότι σημαίνει «τον τόπο όπου το πρόσωπο έχει ορίσει με σταθερό χαρακτήρα το μόνιμο ή σύνθητες κέντρο των ενδιαφερόντων του και προκειμένου δε να καθοριστεί η εν λόγω διαμονή πρέπει να συνεκτιμηθούν όλα τα πραγματικά συστατικά στοιχεία²¹».

19. Βλ. Έκθεση Ευρυγένη - Κεραμέως, αρ. 39.

20. Στην απόφαση του ανώτατου ακυρωτικού της Γαλλίας *Arrêt no 1880 du 14 Decembre 2005-Premiere chambre civile*, όπου είναι οικεία η έννοια της συνήθους διαμονής αναφέρεται ότι (το γεγονός ότι πρέπει η συνήθης διαμονή να έχει μια ομοιόμορφη ερμηνεία σε όλα τα κράτη - μέλη δεν σημαίνει ότι πρέπει να έχει μία και μοναδική ερμηνεία στα θέματα στα οποία η ίδια αφορά. Αυτή η έννοια πρέπει να ερμηνεύεται σε κάθε υπόθεση με τη λειτουργία που της αποδίδει το κείμενο που αναφέρεται. Άρα, κατά την οριοθέτηση της έννοιας της συνήθους διαμονής ως δικαιοδοτικού συνδέσμου του άρθρου 5 παρ. 2 του Καν.Βρ. I θα πρέπει να συνεκτιμηθούν και οι προαναφερόμενοι σκοποί που δικαιολογούν την ύπαρξη αυτής της ιδιαίτερης δωσιδικίας.

21. Ορισμός που περιέχεται στην αιτιολογική έκθεση της Βογgas (σ. 32) και χρησιμοποιείται στην απόφαση ΜΠρΘεσ 21387/2004 [(Θ.Σακελλαρίου) Αρμενόπουλο 2/2005, σ. 268-274 με παρατηρήσεις Α. Ταμαμίδη] για τον εννοιολογικό προσδιορισμό της έννοιας της συνήθους διαμονής.

Ωστόσο, το ΔΕΚ δεν έχει κληθεί ν' αποφανθεί αυτοτελώς μέχρι σήμερα για την έννοια της συνήθους διαμονής αλλά της συνήθους κατοικίας στο πλαίσιο άλλων διαδικασιών. Στην προσπάθεια όμως εννοιολογικής αποσαφήνισης του όρου χρήσιμα στοιχεία θα μπορούσαν ν' αναδυθούν από την απόφαση της 12.7.2001 - υπόθεση C-262/99 Παρασκευάς Λουλουδάκης κατά Ελληνικού Δημοσίου. Το Διοικητικό Πρωτοδικείο Ηρακλείου υπέβαλε ερωτήματα που αφορούν την ερμηνεία του όρου συνήθους κατοικία κατά την έννοια της οδηγίας 83/182/ΕΟΚ για τις φορολογικές ατέλειες που εφαρμόζονται στο εσωτερικό της κοινότητας στις προσωρινές εισαγωγές ορισμένων μεταφορικών μέσων. Σύμφωνα με την απόφαση του ΔΕΚ το άρθρο 7 παρ 1 της οδηγίας 83/182/ΕΟΚ του

Αξιοσημείωτο είναι ότι στο πεδίο του δικαίου συγκρούσεως η συνήθης διαμονή του δικαιούχου διατροφής αποτελεί κατά τις Συμβάσεις της Χάγης το βασικό συνδυαστικό στοιχείο για την ανεύρεση του εφαρμοστέου δικαίου. Επέρχεται με τον τρόπο αυτό σύμπτωση της έννομης τάξης της *lex cause* με εκείνη της *lex fori*, κάτι που διευκολύνει το δικαστήριο κατά την επίλυση της διαφοράς.

Διεθνής δικαιοδοσία του δικαιούχου διατροφής, όταν η διατροφική αξίωση ασκείται ως παρεπόμενη δίκης, σχετικής με την προσωπική κατάσταση

Κατά την τροποποίηση της σύμβασης το 1978 προστέθηκε και δεύτερος σύνδεσμος για τις υποχρεώσεις διατροφής. Ορίστηκε ότι, εφόσον πρόκειται για αγωγή παρεπόμενης δίκης σχετικής με την προσωπική κατάσταση, δικαιοδοσία έχει και το δικαστήριο που κατά το δίκιο του δικάζοντος δικαστή έχει διεθνή δικαιοδοσία στην περίπτωση της δίκης αυτής. Η τροποποίηση αυτή θεωρήθηκε επιβεβλημένη εφόσον ο μεγαλύτερος αριθμός εθνικών δικαίων επιτρέπει την ένωση ή συνεκδίκαση διαφορών διατροφής με διαφορές προσωπικής κατάστασης, αντιμετωπίζοντας τη συνηθέστερη στην πράξη περίπτωση, εκείνη κατά την οποία το αίτημα διατροφής δεν υποβάλλεται αυτοτελώς με σχετική αγωγή αλλά ως παρεπόμενο σε κύρια δίκη σχετική με την προσωπική κατάσταση. Η επιφύλαξη, η οποία διατυπώθηκε στο άρθρο, ήτοι η διεθνής δικαιοδοσία να μην έχει θεμελιωθεί σε μόνη την ιθαγένεια ενός εκ των διαδίκων (ΚΠολΔ 612, 622), είναι σύμφωνη με το γενικότερη τάση εξοβελισμού υπέρμετρων δικαιοδοτικών βάσεων. Η απαγόρευση, όμως, αυτή επενεργεί αρνητικά μόνο στο πεδίο της διεθνούς δικαιοδοσίας, ενώ δεν μπορεί να αποτρέψει την εκτέλεση των περί διατροφής διατάξεων που εκδόθηκαν κατά παράβαση της προαναφερθείσας διάταξης, δεδομένου ότι (με την επιφύλαξη συγκεκριμένων άρθρων της σύμβασης στα οποία δεν συμπεριλαμβάνεται το άρθρο 5 σημείο 2) αποκλείεται ο έλεγχος της διεθνούς δικαιοδοσίας του δικαστηρίου της χώρας προέλευσης.

συμβουλίου της 28 Μαρτίου 1983 για τις φορολογικές ατέλειες που εφαρμόζονται στο εσωτερικό της κοινότητας στις προσωρινές εισαγωγές ορισμένων μεταφορικών μέσων έχει την έννοια ότι στην περίπτωση ατόμου που έχει προσωπικούς και επαγγελματικούς δεσμούς στα δύο κράτη - μέλη ο τόπος του συνήθους κατοικίας του, ο οποίος καθορίζεται κατόπιν συνολικής εκτίμησης όλων των στοιχείων που ασκούν επιρροή, είναι εκείνος στον οποίο βρίσκεται το μόνιμο κέντρο των συμφερόντων του συγκεκριμένου ατόμου. Στην περίπτωση δε κατά την οποία από τη συνολική αυτή η εκτίμηση δεν είναι δυνατός αυτός ο προσδιορισμός πρέπει να δίδεται προτεραιότητα στους προσωπικούς δεσμούς

Επιπλέον κατά την απόφαση 19.9.94 Pedro Magdalena Fernandez κατά επιτροπής των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων το κριτήριο βάσει του οποίου χορηγείται το επίδομα αποδημίας είναι αυτό της συνήθους κατοικίας, δηλαδή του τόπου που καθόρισε ο ενδιαφερόμενος με τη βούληση του να του προσδώσει διαρκή χαρακτήρα ως μόνιμο ή συνήθως κέντρο των συμφερόντων του, δεδομένου ότι για να προσδιοριστεί η συνήθης κατοικία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλα τα πραγματικά στοιχεία που την απαρτίζουν.

Στην έννοια της κύριας δικής σχετικής με την προσωπική κατάσταση, που μπορεί να θεμελιώσει την διεθνή δικαιοδοσία της σωρευμένης μ' αυτήν αγωγής διατροφής ως παρεπόμενης, ανήκουν και οι γαμικές διαφορές και οι διαφορές γονικής μέριμνας. Ο κανονισμός 2201/2003, ο οποίος καταργεί τον κανονισμό 1347/2000 και είναι εν ισχύ από την 1 Μαρτίου του 2005, ρυθμίζοντας τη διεθνή δικαιοδοσία αυτών των υποθέσεων υιοθετεί πλειάδα δικαιοδοτικών βάσεων που ως επί το πλείστον βασίζονται στον σύνδεσμο της συνήθους διαμονής. Συνεπώς, όταν μια διατροφική αξίωση σωρεύεται ως παρεπόμενη με μια κύρια γαμική ή διαφορά γονικής μέριμνας, ο δικάζων δικαστής των συμβαλλομένων κρατών θα θεμελιώσει τη διεθνή δικαιοδοσία της κυρίας υπόθεσης (που έλκει την παρεπόμενη της διατροφής) στις δικαιοδοτικές βάσεις του κανονισμού 2202/2003. Η διαπίστωση αυτή, που προκύπτει από το συνδυασμό των κανονισμών 44/22001 και 2201/2003, αναφέρεται ρητά στο προοίμιο του κανονισμού 2201/2003 σημείο 11 («*Τα αρμόδια δυνάμει του παρόντος κανονισμού δικαστήρια είναι γενικώς αρμόδια να επιλαμβάνονται θέμα των υποχρεώσεων διατροφής κατ' εφαρμογήν του άρθρου 5 παρ. 2 του κανονισμού 44/ 2001*»). Η απαγόρευση περί ιθαγένειας του άρθρου 5 σημείο 2 του Κανονισμού 44/ 2001 μπορεί να λειτουργήσει στα πλαίσια του κανονισμού 2202/2003 μόνο σε περίπτωση εφαρμογής επικουρικής δικαιοδοτικής βάσης²².

Διεθνής δικαιοδοσία κατά το ελληνικό εσωτερικό δικονομικό δίκαιο

Για τις διαφορές με αντικείμενο την παροχή διατροφής που ασκούνται αυτοτελώς ο Έλληνας δικονομικός νομοθέτης δεν καθιέρωσε ρητά ειδική δωσιδικία και επομένως η διεθνή δικαιοδοσία των υποθέσεων αυτών καθορίζεται από τη γενική δικαιοδοτική βάση του άρθρου 22 ΚΠολΔ σε συνδυασμό με το άρθρο 3 παρ. 1 ΚΠολΔ (με την επιφύλαξη ειδικών δωσιδικιών που συνδέονται στενά με το πρόσωπο του εναγομένου). Η ανάγκη, ωστόσο, προστασίας του δικαιούχου έστρεψε τη νομολογία των δικαστηρίων μας ν' αναζητήσει, επιδεικνύοντας ιδιαίτερη κοινωνική ευαισθησία, παρόμοια με του Κανονισμού λύση, με την προσήκουσα ερμηνεία δικονομικών διατάξεων²³. Νομολογιακά, συνεπώς, η διατροφή λόγω γάμου εξισώνεται προς συμβατική παροχή²⁴ και διέπεται από τη

22. *Ε. Κιουπτσίδου*, «Διεθνής δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων στις γαμικές διαφορές βάσει του 1347/2000 Κανονισμού (Του Συμβουλίου της ΕΚ)», Αρμ. 12/2001, σ. 1652-1653.

23. ΜΠρΘεσ 2175/1984, Αρμ. 1986, σ. 803, που εφαρμόζει τη δικαιοδοτική βάση του άρθρου 5 παρ. 2 της Συμ.Βρ., μολοντί η σύμβαση αυτή δεν είχε αρχίσει τότε να ισχύει στην Ελλάδα και απέρριψε την ένσταση περί ελλείψεως διεθνούς δικαιοδοσίας ως καταχρηστική ενάσκηση δικονομικού δικαιώματος.

24. ΑΠ 239/1982, ΕΕΝ 1983, σ. 135, 136, ΕφΑθ 2260/1993, ΕλΔ 1994, σ. 442, ΕφΑθ 1985/2001, ΕλΔ 2001, σ. 1360, ΕφΘεσ 3312/1998, ΕλΔ 1999, σ. 1387, με παρ. *Διαμαντόπουλου*, ΕφΘεσ 747/1999,

συντρέχουσα ειδική δωσιδικία του άρθρου 33 ΚΠολΔ, του τόπου καταρτίσεως της δικαιοπραξίας ή της εκπληρώσεως της παροχής. Έτσι, η περί της αξιώσεως αγωγή διατροφής μπορεί να εγερθεί και στο δικαστήριο του τόπου εκπλήρωσης της παροχής, δηλαδή κατά τη διάταξη του άρθρου 321 ΑΚ του τόπου, όπου ο δικαιούχος διατροφής ενάγων έχει την κατοικία του. Με τον πλάγιο αυτό τρόπο προκύπτει μέσω της δωσιδικίας του τόπου εκπληρώσεως ένα *forum actoris* για διαφορές διατροφής, το οποίο οδηγεί σε όμοια αποτελέσματα όπως και το πρώτο σκέλος της διαζεύξεως του άρθρου 5 σημείο 2 του Κανονισμού 1. Η ομοιότητα, όμως, αυτή προορίζεται μόνο στις αξιώσεις διατροφής μεταξύ συζύγων, διότι μόνο αυτές μπορούν να θεωρηθούν ως συμβατικές. Αντίθετα, κατά την ορθότερη στη θεωρία άποψη οι αξιώσεις διατροφής που πηγάζουν ευθέως από το νόμο, όπως π.χ. οι αξιώσεις λόγω καταγωγής ή άλλης συγγένειας δεν μπορούν να επιδιωχθούν δικαστικά στον τόπο κατοικίας του δικαιούχου διατροφής²⁵.

Παραλλήλως, στο ελληνικό δικονομικό δίκαιο, όπως και σε άλλες εθνικές έννομες τάξεις, προβλέπεται ότι διαφορά διατροφής μπορεί να ενωθεί και να συνεκδικασθεί με κύρια διαφορά σχετική με προσωπική κατάσταση. Κατ' άρθρο 592 παρ. 2 οι διαφορές διατροφής του ενός συζύγου προς τον άλλο μπορούν σωρευόμενες στο ίδιο δικόγραφο με τις γαμικές διαφορές ή ασκούμενες δι' ανταγωγής να εισαχθούν ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων ως παρεπόμενες. Επί γαμικών διαφορών προβλέπεται η ειδική συντρέχουσα ειδική δωσιδικία του άρθρου 39 ΚΠολΔ (κατά την οποία γαμικές διαφορές μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται ο τόπος της τελευταίας κοινής διαμονής των συζύγων) καθώς και εκείνη του άρθρου 612 παρ. 1 (που ορίζει ότι τα ελληνικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία να εκδικάσουν τις διαφορές του άρθρου αν ο ένας από τους συζύγους είναι Έλληνας και αν ακόμη δεν έχει ούτε είχε κατοικία η διαμονή στην Ελλάδα ή αν ήταν κατά την τέλεση του γάμου Έλληνας κι απέβαλε λόγω του γάμου του την ελληνική ιθαγένεια). Εξ αυτών καθίσταται σαφές ότι η διατροφική αξίωση ως παρεπόμενη σε γαμική διαφορά δύναται να θεμελιωθεί σε υπέρμετρες δικαιοδοτικές βάσεις.

Αρμ. 1999, σ. 816, ΕφΑθ 1550/1996. Αντίθετα, τις διαφορές από συμβάσεις του οικογενειακού δικαίου εξαιρούν από τη ρύθμιση του άρθρου 33 ΚΠολΔ οι *Δελγκωστόπουλος - Σινανιώτης*, ΕρμΚΠολΔ άρθ. 33 1 2, σ. 99, διότι σ' αυτές η βούληση των μερών τείνει μόνον στη δημιουργία εννόμου σχέσεως και όχι στην ανάληψη υποχρέωσης για διατροφή.

25. Βλ. *Κ. Κεραμέα*, Νομικές Μελέτες 2, σ. 649. Αντίθετα όμως σημαντική μερίδα της νομολογίας ακολουθεί την εκδοχή ότι στεγάζονται στην προκείμενη δωσιδικία ακόμη και οι αξιώσεις διατροφής μεταξύ ανιόντων και κατιόντων ή αδερφών (ΕφΘεσ 153/1988, Αρμ. 1988, σ. 602, ΕφΘεσ 594/1996, Αρμ. 1996, σ. 1137, 1138 με παρ. *Αρβανιτάκη*, ΕφΑθ 2730/1996, ΕλΔ 1997, σ. 641, ΕφΠειρ 725/1996, ΕλΔ 1998, σ. 143, 144. Η λύση αυτή συναντά δογματικές επιφυλάξεις, αφού αντιμετωπίζει ουσιαστικά ενοχές εκ του νόμου χωρίς συνάρτηση με προϋφισταμένη δικαιοπραξία ως ενοχές από δικαιοπραξία. Βλ. και επιφυλάξεις *Σταματόπουλου*, Δ, 1997, σ. 269 επ., πόρισμα σ. 285-286.

Επιπλέον, οι διατροφικές αξιώσεις τέκνου, οι οποίες υπάγονται αυτοτελώς στην ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών (681B παρ. 1α), μπορούν να ενωθούν και να συνεκδικαστούν με τις διαφορές που ανάγονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων (614 παρ. 2 ΚΠολΔ). Η δυνατότητα ένωσης και συνεκδίκασης και στις δύο περιπτώσεις, κατ' απόκλιση από το κανόνα των άρθρων 246 και 218 παρ. 1ε ΚΠολΔ που προϋποθέτουν ταυτότητα διαδικασίας, προβλέφθηκε, λόγω της ιδιαιτερότητας του αντικειμένου των σχετικών δικών, δεδομένου ότι πολλές φορές η μια δίκη αποτελεί προδικαστικό ζήτημα της άλλης και του ότι με την επιλογή αυτή επιτυγχάνεται οικονομία χρόνου και δαπάνης και αποτρέπεται το ενδεχόμενο έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων²⁶.

Δικαιοδοσία Μουφτή επί υποθέσεων διατροφής

Για τους Έλληνες μουσουλμάνους στα θέματα της προσωπικής κατάστασης γίνεται δεκτό ότι ισχύει ο ιερός μουσουλμανικός νόμος, σύμφωνα με το άρθρο 6 του ΕισΝΑΚ και το άρθρο 8 του ΕισΝΚΠολΔ, το οποίο διατήρησε σε ισχύ το άρθρο 10 παρ. 1 του ν. 2345/1920 και επιβεβαίωσε έτσι την ισχύ του άρθρου 4 του ν. 147/ 1914. Το άρθρο 10 παρ. 1 του ν. 2345/1920 αντικαταστάθηκε πρόσφατα από το με την ίδια διατύπωση άρθρο του ν. 1920/1991. Ο νόμος αυτός αποτελεί μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου για μια μερίδα πολιτών και συγκεκριμένα, κατά την επικρατέστερη άποψη των Ελλήνων μουσουλμάνων που κατοικούν στη Θράκη²⁷.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 2 της από 24.12.1990 πράξης νομοθετικού περιεχομένου περί μουσουλμάνων θρησκευτικών λειτουργών που κυρώθηκε με το ν. 1920/1991, ο Μουφτής ασκεί δικαιοδοσία μεταξύ μουσουλμάνων Ελλήνων πολιτών της περιφέρειας του επί γάμων, διαζυγίων, διατροφών, επιτροπειών, κηδεμονιών χειραφεσίας ανηλίκων, ισλαμικών διαθηκών και της εξ αδιαθέτου διαδοχής, εφ' όσον οι σχέσεις αυτές διέπονται από τον ιερό Μουσουλμανικό Νόμο. Η εφαρμογή του τελευταίου στις διατροφικές σχέσεις των συζύγων προϋποθέτει σύναψη έγκυρου θρησκευτικού γάμου²⁸ κατά τις διατάξεις της μουσουλμανικής θρησκείας και κατά συνέπεια οι διαφορές αυτές θα υπάγονται

26. Β. Βαθρακοκόλης, Αστικός Κώδικας, ερμηνευτική - νομολογιακή ανάλυση, (1996), άρθρο 592, σ. 748 και Σινανιώτης, Ειδικά διαδικασία, σ. 24, Διαμαντόπουλος, ΕλΔ 31/9879.

27. Το ζήτημα του ποιοι Έλληνες μουσουλμάνοι πολίτες υπάγονται στον ιερό μουσουλμανικό νόμο απασχόλησε την ελληνική νομολογία σε σχέση με τους μουσουλμάνους που κατοικούσαν στην Κρήτη και αργότερα στα Δωδεκάνησα. Σύμφωνα με την ΟλΑΠ 738/1967 σε αγωγή διαζυγίου Ελλήνων μουσουλμάνων κατοίκων της Δωδεκανήσου έκρινε ότι γι' αυτούς ισχύει ο αστικός κώδικας, επειδή με τη συνθήκη της ειρήνης με την Ιταλία στις 10.2.1947 η Ελλάδα δεν ανέλαβε δέσμευση για το προσωπικό δίκαιο όσον αφορά τους Έλληνες μουσουλμάνους.

28. Αν συνάμουν πολιτικό γάμο δικαιοδοσία έχουν τα πολιτικά δικαστήρια και όχι ο Μουφτής κατά την ΜΠρΞανθ 1623/2003.

στη δικαιοδοσία του μουφτή²⁹ και όχι των ελληνικών δικαστηρίων. Όταν, όμως, ένας από τους Έλληνες μουσουλμάνους αυτής της κατηγορίας αποκτήσει κατοικία ή συνήθη διαμονή σε άλλο κράτος - μέλος θα μπορεί κατά την ορθότερη γνώμη να ενάγει ή να εναχθεί και κατ' επέκταση να θεμελιωθεί διεθνής δικαιοδοσία υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 5 παρ 2 του Καν.Βρ. I στα δικαστήρια αυτού του κράτους - μέλους, όπως συμβαίνει και με τους άλλους ευρωπαίους πολίτες. Διαφορετική αντιμετώπιση θα προσέκρουε και στα άρθρα 6 και 14 της ΕΣΔΑ ως ανεπίτρεπτη διάκριση³⁰.

Σύμφωνα με τον Καν.Βρ. I το δικαίωμα διατροφής του συζύγου, παρ' όλο που είναι συνδεδεμένο με την προσωπική κατάσταση, προκύπτει από αυτοτελή κανόνα δικαίου και γι' αυτό το λόγο διαφοροποιείται από τα θέματα της προσωπικής κατάστασης. Κατά μια άποψη³¹, με βάση την ερμηνεία αυτή η αγωγή διατροφής ακόμη και επί διακοπής της έγγαμης συμβίωσης θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι εξαιρείται της εφαρμογής του άρθρου 5 του ν. 1920/1991, επειδή δεν αποτελεί θέμα που αφορά αποκλειστικά την προσωπική κατάσταση. Το γεγονός ότι αναφέρεται ρητά στα θέματα της διατροφής το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 1920/1991 που ορίζει τη δικαστική δικαιοδοσία του μουφτή, δεν μπορεί ως διάταξη δικονομικού χαρακτήρα να θεμελιώσει κανόνα ουσιαστικού δικαίου με την έννοια του εφαρμοστέου δικαίου. Άλλωστε, η αξίωση για διατροφή του ισλαμικού δικαίου αφορά μάλλον μόνο τη διατροφή που δικαιούται η σύζυγος για ένα τρίμηνο μετά την αποπομπή της από το σύζυγο, επειδή απαγορεύεται στη γυναίκα να τελέσει νέο γάμο. Με την έννοια αυτή ως ασφαλιστικό μέτρο επί διακοπής του γάμου η αρμοδιότητα του Μουφτή για την προσωρινή διατροφή δεν μπορεί να αποκλείσει την εφαρμογή των διατάξεων του αστικού κώδικα, όταν θεμελιώνεται με βάση τις διατάξεις αυτές δικαίωμα διατροφής και δεν προβλέπεται αντίστοιχο δικαίωμα στον ιερό μουσουλμανικό νόμο. Συνεπώς, κατά την ίδια άποψη η διατροφή δηλαδή πέραν του τριμήνου καθώς και η μεταγαμιαία διατροφή³² ως διαφορά που δεν αφορά τις προσωπικές σχέσεις των συζύγων – οι οποίες έχουν παύσει λόγω της λύσης του γάμου – αλλά τις συνέπειες του διαζυγίου υπάγονται αποκλειστικά στην αρμοδιότητα των πολιτικών δικαστηρίων.

29. Η οποία θεωρείται αποκλειστική, όπως γίνεται δεκτό στην ΑΠ 1723/1980.

30. Βλ. *Ε. Κιουπτσίδου*, «Ζητήματα των κανονισμών 2201/2003 και 1347/2000 (του Συμβουλίου της ΕΚ) σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και αναγνώριση αποφάσεων στις γαμικές διαφορές», *ΕΛΔ*, 46, 2005, σ. 662.

31. *Α. Κοτσάμπαση*, Το πεδίο εφαρμογής του ιερού μουσουλμανικού νόμου στις οικογενειακές έννομες σχέσεις των Ελλήνων Μουσουλμάνων, *ΕΛΔ*, 44, 2003, σ. 66-67.

32. Αντίθετα όμως η απόφαση ΜΠρΧαλκ 1057/2000 δεν προβαίνει σ' αυτή τη διάκριση και αποφαινεται ότι η αίτηση για προσωρινή επιδίκαση διατροφής ελληνίδας μουσουλμάνας υπάγεται στην αποκλειστική δικαιοδοσία του Μουφτή.

Άλλες διεθνείς συμβάσεις

Κατά τον *Jenard* η Σύμβαση των Βρυξελλών αποτελεί προέκταση της σύμβασης της Χάγης της 15 Απριλίου 1958 για την αναγνώριση και εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων διατροφής έναντι των τέκνων και της συμβάσεως της Νέας Υόρκης της 20 Ιουνίου 1956 για την είσπραξη διατροφής σε αλλοδαπό κράτος³³.

Πράγματι, την εξάρτηση της έμμεσης διεθνούς δικαιοδοσίας από την εγκατάσταση του δικαιούχου διατροφής έστω και διαζευκτικά προς την εγκατάσταση του υποχρέου εισάγουν και οι συμβάσεις της Χάγης της 15 Απριλίου 1958 για την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε θέματα υποχρεώσεως διατροφής έναντι των τέκνων και της 2 Οκτωβρίου 1973 για την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σχετικών προς τις υποχρεώσεις διατροφής. Κατά τη σύμβαση εκτελέσεως του 1958 θεωρούνται ότι έχουν (έμμεση) διεθνή δικαιοδοσία, ώστε η απόφασή τους αναγνωρίζεται και κηρύσσεται εκτελεστή εφόσον βέβαια συντρέχουν και οι άλλες προϋποθέσεις του άρθρου 2, οι αρχές του Κράτους της συνήθους διαμονής του οφειλέτη (υποχρέου σε διατροφή), οι αρχές του κράτους της συνήθους διαμονής του δανειστή (δικαιούχου της διατροφής ανήλικου τέκνου) κατά τον ίδιο χρόνο και η αρχή στη δικαιοδοσία της οποίας ο οφειλέτης υπήχθη ρητά ή σιωπηρά. Η συντακτική Επιτροπή της σύμβασης του 1958 θεώρησε σκόπιμο να προσδώσει (έμμεση) διεθνή δικαιοδοσία και στις αρχές του κράτους της συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής ενάγοντος ανήλικου τέκνου, λόγω του ότι οι αρχές του κράτους της συνήθους διαμονής του τέκνου είναι σε θέση να εκτιμήσουν και διαπιστώσουν ευκολότερα και ορθότερα τις ανάγκες του τέκνου. Από την άλλη πλευρά, μία σύμβαση εκτελέσεως που θα ορίζει ότι έμμεση διεθνή δικαιοδοσία έχουν μόνο οι αρχές του κράτους της συνήθους διαμονής του οφειλέτη δεν θα είχε μεγάλη χρησιμότητα, αφού θα ανάγκαζε το δικαιούχο της διατροφής ανήλικου τέκνου να γείρει την αγωγή του στο κράτος της συνήθους διαμονής του υποχρέου, ώστε να έχει μεταγενέστερα τη δυνατότητα να ζητήσει την αναγνώριση ή την κήρυξη εκτελεστής της σχετικής αποφάσεως σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος.

Η μεταγενέστερη σύμβαση της 2.10.1973, κυρωθείσα από την Ελλάδα με το ν. 3171/2003, εφαρμόζεται καταρχήν γενικά σε όλες τις αποφάσεις για διατροφή εκ του νόμου, που απορρέουν από οικογενειακές σχέσεις, συγγένεια, γάμο ή αγχιστεία ακόμα και όταν πρόκειται για διατροφή μη νόμιμου τέκνου, ανεξάρτητα με το αν οι σχετικές αξιώσεις ασκούνται από το δικαιούχο διατροφής κατά του υποχρέου ή αναγωγικά από Δημόσιο φορέα κατά του υποχρέου για τις παροχές που κατέβαλε στο δικαιούχο διατροφής. Η σύμβαση αυτή διεύρυνε τον καθορισμό των στοιχείων που θεμελιώνουν την έμμεση διεθνή δικαιοδοσία της αρχής που εξέδωσε την

33. Βλ έκθεση *Jenard* άρθρο 5 παρ. 2.

απόφαση. Κατ' αυτή, διεθνή δικαιοδοσία έχουν εκτός από τις αρχές των κρατών που και η σύμβαση εκτελέσεως μνημονεύει και οι αρχές του συμβαλλόμενου κράτους της κοινής ιθαγένειας δανειστή και οφειλέτη, καθώς επίσης και οι αρχές του συμβαλλόμενου κράτους στο οποίο εκδόθηκε διαζύγιο η χωρισμός από τραπέζης και κοίτης ή απαγγέλθηκε η ακυρότητα του γάμου. Με βάση τα συνδυασμένα άρθρα 23 της Χάγης και 71 του Καν 44/2001 έγινε δεκτό³⁴ ότι ο δικαιούχος διατροφής διατηρεί το δικαίωμα να επιλέξει το εφαρμοστέο σύστημα κανόνων ανάμεσα στη Σύμβαση της Χάγης ή τον Κανονισμό ώστε να επωφεληθεί από το ευνοϊκότερο καθεστώς³⁵. Η Σύμβαση όμως αυτή δεν περιέχει άμεσους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας. Συνεπώς, η επιφύλαξη του άρθρου 71 του Καν.Βρ. Ι ισχύει μόνο για την αναγνώριση και εκτέλεση, ενώ για τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας ισχύουν αποκλειστικά οι διατάξεις του Καν.Βρ. Ι.

Υποστηρίζεται μάλιστα ότι το δικαστήριο πρέπει να εφαρμόζει και αυτεπαγγέλτως το ευνοϊκότερο για τον δικαιούχο διατροφή σύστημα κανόνων (του Καν 44/2001 ή και της Σύμβασης της Χάγης του 1973) χωρίς όμως να μπορεί να προχωρήσει σε διάσπαση της ενότητας του κάθε συστήματος και στη σύμμιξη κατ' επιλογήν των εκάστοτε ευνοϊκότερων ρυθμίσεων από το καθένα. Ως ευνοϊκότερο συνδυασμός, ο οποίος θεωρείται ότι δεν αποκλείεται³⁶, υποδεικνύεται η υποβολή της αιτήσεως κηρύξεως της εκτελεστότητας κατά τον Καν. 44/2001 θεμελιωμένης, όμως, στις προϋποθέσεις της Σ Χάγης του 1973.

Η σύμβαση της Νέας Υόρκης της 20.6.1956, την οποία κύρωσε και η Ελλάδα με το ν.δ. 4421/1964, σκοπό έχει τη διευκόλυνση του δικαιούχου της διατροφής που βρίσκεται στο έδαφος ενός συμβαλλόμενου κράτους να επιτύχει την είσπραξη της διατροφής από τον οφειλέτη, οποίος βρίσκεται σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος³⁷. Σύμφωνα με το άρθρο 3 της ως άνω Συμβάσεως, εκείνος που αξιώνει διατροφή υποβάλλει αίτηση με ορισμένα στοιχεία και δικαιολογητικά στη λεγόμενη Αντιπροσωπεία διαβιβάσεως του κράτους του. Αυτή με τη σειρά της αποστέλλει το φάκελο στη λεγόμενη Αντιπροσωπεία λήψεως του κράτους στο οποίο βρίσκεται ο οφειλέτης. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 6 της αυτής συμβάσεως ορίζεται ότι η Αντιπροσωπεία Λήψεως οφείλει να λάβει για λογαριασμό του έχοντος την αξίωση όλα τα ενδεικνύμενα μέτρα για την επιδίωξη της διατροφής, συμπεριλαμβανομένου του διακανονισμού της αξιώσεως, να εγείρει

34. *Gottwald* στο *MunchKomm ZPO*(2000), HUVU 1973, Art.23, αρ. 3, σ. 2291, *Kropholler*, *Kommentar zu EuGVO*(2002), Art. 71, Nr. 5 έτσι και *Martiny*, στο *Handbuch des IZVR* 3/2, Kapitel 2, Nr. 381, *Geimer*, *IPRax* 12(1992), σ. 5 επ. (7) επ., με βάση το άρθρο 57 Σ.Βρ.

35. Βλ. *X. Ταγαρά*, Η συμβολή της κοινοτικής έννομης τάξης στην ενοποίηση του οικογενειακού διεθνούς δικαίου σ. 34 όπου παραπέμπει στο άρθρο L'applicabilite des Conventions de la Haye dans le cadre de la convention de Bruxelles, *Revue beige de droit international* 1991, 479, 489-490, ιδίως υποσ. 27.

36. *Kropholler*, *Kommentar zu EuGVO*(2002) Art 71, Nr5.

37. Βλ. απόφαση ΕφΘεσ 222/2000.

αγωγή και να διεξάγει δική διατροφής ως και να εκτελεί οποιαδήποτε επιταγή ή άλλη δικαστική πράξη για την πληρωμή της διατροφής. Η ουσία της Σύμβασης της Νέας Υόρκης δεν ανευρίσκεται επομένως στην προσπάθεια ενοποίησης του εφαρμοστέου ουσιαστικού ή δικονομικού διεθνούς δικαίου κατά την ικανοποίηση των αξιώσεων διατροφής, καθώς απέβλεψε μόνο στην τεχνική διευκόλυνση της διαδικασίας για την καταβολή της διατροφής, ενώ δεν ρυθμίζει τα θέματα της διεθνούς δικαιοδοσίας. Μπορεί συνεπώς να συν εφαρμόζεται με τον κανονισμό 44/2001 ή τη Σύμβαση Λουγκάνο³⁸.

Πέραν των πολυμερών αυτών συμβάσεων, η διμερής σύμβαση της Ελλάδος με την Κυπριακή Δημοκρατία που κυρώθηκε με το ν. 1548/1985 και παραμερίστηκε από τον ευρωπαϊκό κανονισμό (κατά άρθρα 69, 70 Καν. 44/2001 και άρθρο 59 Καν. 2201/2003, τα κοινοτικά αυτά νομοθετήματα αντικαθιστούν στα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όλες τις διμερείς διεθνείς συμβάσεις που αφορούν θέματα τα οποία διέπονται από τις ρυθμίσεις τους. Η εφαρμογή των διατάξεων αυτών επεκτάθηκε τώρα στα δέκα νέα κράτη - μέλη της Ε.Ε. καλύπτοντας επιπρόσθετα τις διμερείς διεθνείς Συμβάσεις που υπάρχουν είτε για τις μεταξύ των δέκα νέων κρατών - μελών σχέσεις είτε για τις σχέσεις τους με τα παλαιότερα κράτη - μέλη της Ε.Ε.) στο κεφάλαιο τέταρτο υπό τον τίτλο αναγνώριση και εκτέλεση διαταγμάτων διατροφής άρθρο 27 αναφέρει: «σε υποθέσεις για την επιδίκαση διατροφής έχουν δικαιοδοσία τόσο τα δικαστήρια του συμβαλλομένου μέρους στο έδαφος του οποίου είχε τη μόνιμη κατοικία η συνήθη διαμονή του ο καθ' ού η αίτηση κατά το χρόνο που κατατέθηκε η αίτηση ή καταχωρήθηκε ή υπόθεση όσο και τα δικαστήρια του συμβαλλομένου μέρους στο έδαφος του οποίου είχε τη μόνιμη κατοικία ή συνήθη διαμονή του ο αιτών κατά τον ίδιο χρόνο».

Συμπεράσματα - Παρατηρήσεις

Το ΔΕΚ σε λίγες αποφάσεις του ασχολείται με ζητήματα αναφερόμενα στην έννοια των υποθέσεων διατροφής, σε σχέση με το εν γένει πεδίο εφαρμογής της συμβάσεως, στις έννοιες δικαιούχος και υποχρέωση διατροφής καθώς και στην περίπτωση της αναγωγικής αξίωσης. Η σημασία του δικαστηρίου δεν περιορίζεται στην τοποθέτηση αυτών των ζητημάτων καθώς από την άρθρωση του δικανικού συλλογισμού του εν λόγω δικαστηρίου προκύπτουν σημαντικές σκέψεις που συνεπικουρούν στην προσπάθεια οριοθέτησης και εννοιολογικού προσδιορισμού των στοιχείων του πραγματικού της διατάξεως 5 παρ. 2. Το δικαστήριο ακολουθώντας σε εριζόμενα ζητήματα την αποτελεσματική και ασφαλή οδό της αυτόνομης ερμηνείας υπερακοντίζει τις ιδιαιτερότητες των εθνικών εννόμων

38. Π. Γέσιου - Φαλτσή, Δίκαιο Αναγκαστικής εκτελέσεως, Η διεθνής αναγκαστική εκτέλεση, Αθήνα - Θεσσαλονίκη (2005), σ. 1089.

τάξεων στην έννοια της διατροφής και αποτρέπει τις παρερμηνείες και ενδεχόμενες τάσεις είτε από τη πλευρά του οφειλέτη είτε του δανειστή της διατροφής για καταστρατήγηση της εν λόγω διάταξης.

Από την πλευρά του, όμως, ο οφειλέτης διατροφής μπορεί να περιορίσει τα δικαιοδοτικά πλεονεκτήματα του δικαιούχου με την γενική δικονομική του δυνατότητα άσκησης προληπτικής αναγνωριστικής αγωγής στο δικαστήριο της κατοικίας ή συνήθους διαμονής του δικαιούχου, ώστε με τη θεμελίωση εκκρεμοδικίας να αποτρέψει την εκδίκαση της υπόθεσης σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος που ενδεχομένως ο δανειστής έχει κατοικία ή δημιουργήσει τις προϋποθέσεις συνήθους διαμονής. Επιπλέον, τηρουμένων των προϋποθέσεων των άρθρων 23 επ. θα μπορούσε να παρεκταθεί η διεθνής δικαιοδοσία συμβαλλομένου κράτους για υποθέσεις διατροφής μεταξύ των συζύγων.

Τέλος, εφορμώντας από το κεφάλαιο των αναγωγικών αξιώσεων διαπιστώνεται ότι το ελληνικό νομικό σύστημα, παρότι δεν στερείται διατάξεων με κοινωνικό περιεχόμενο στερείται τρόπου ουσιαστικής υλοποίησης των στόχων του νομοθέτη. Ελλείπει, σε αντίθεση με άλλα ευρωπαϊκά κράτη, θεσμικός μηχανισμός άμεσης ικανοποίησης των δικαιούχων διατροφής, όπως η ύπαρξη ενός δημοσίου φορέα που θα καταβάλει την οφειλόμενη διατροφή και θα υποκαθίσταται στα δικαιώματα του δικαιούχου.